

УДК 74.584

**МОНІТОРИНГ ПРОФЕСІЙНОГО ВИХОВАННЯ
МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ЯК УМОВА ПІДВИЩЕННЯ
ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
В ПЕДАГОГІЧНОМУ ВНЗ І–ІІ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ**

Рябокін С. І.

У статті проаналізовано проблему професійної підготовки майбутнього педагога вищого навчального закладу І–ІІ рівнів акредитації, обґрунтовано теоретичну модель моніторингу професійного виховання майбутніх педагогів, розкрито його можливості, основні функції, етапи, структуру, принципи організації, вплив на підвищення якості освітнього процесу в педагогічному ВНЗ.

Ключові слова: виховання, професійне виховання майбутнього педагога, моніторинг професійного виховання, якість освітнього процесу, педагогічний ВНЗ.

В статье проанализирована проблема профессиональной подготовки будущего педагога высшего учебного заведения I–II уровней аккредитации, обоснована теоретическая модель мониторинга профессионального воспитания будущих педагогов, раскрыты его возможности, основные функции, этапы, структуру, принципы организации, влияние на повышение качества образовательного процесса в педагогическом вузе.

Ключевые слова: воспитание, профессиональное воспитание будущего педагога, мониторинг профессионального воспитания, качество образовательного процесса, педагогический вуз.

The problem of professional preparation of the future teacher of a higher educational establishment (I–II accreditation levels) is analyzed in the article. A theoretical model for monitoring professional education of future teachers is substantiated; its main functions, stages, structure, organization principles and impact on raising the quality of educational process at a higher pedagogical educational establishment are revealed.

Key words: education, future teacher professional education, professional education monitoring, quality of educational process, higher pedagogical educational establishment.

Постановка проблеми. Розвиток науки, техніки, інформаційних технологій багато в чому визначає обличчя сучасного світу, орієнтуючи освітні установи на принципово нове розуміння результатів їх діяльності. Освіту сьогодні вже не можна звести тільки до отримання знань – це ще й потужний, багатofакторний професійно-особистісний розвиток майбутнього фахівця, громадянина, забезпечення умов для максимально повної реалізації всього комплексу функцій зрілої людини – громадянських, професійних, соціально-трудоxих. З цієї причини і підготовка майбутнього педагога не може базуватися тільки на отриманні знань; не достатньо визначати педагога тільки як знеособленого ретранслятора науково-практичного досвіду попередніх поколінь. Він є ще й потужним фактором соціального становлення молоді, який допомагає підростаючому поколінню осмислити не тільки науковий, але й моральний, культурний і духовний досвід, накопичений людством. Тому сьогодні назріла необхідність у формуванні духовно багатofі особистості педагога, що відповідає не тільки вимогам сьогодення, але і очікуванням завтрашнього дня. Постала необхідність говорити про оцінку ефективності процесу професійного виховання майбутнього педагога у вищому навчальному закладі І–ІІ рівнів акредитації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, присвячених цій проблемі. Моніторинг усе ширше використовується в освітніх системах. У теорії й практиці

освіти існують різні підходи до моніторингу. П. Анісімов, В. Зуєв, О. Майоров, Л. Шибаяєва розглядають моніторинг як засіб удосконалення системи інформаційного забезпечення управління освітою, а А. Галаган, А. Савельєв, Л. Семущина суть моніторингу пояснюють підвищенням ефективності стратегічного планування розвитку вищої професійної освіти. А. Орлов розглядає моніторинг у контексті підвищення якості управлінських рішень і при здійсненні педагогічних інновацій. В. Кальней, Н. Селезньова використовують моніторинг як засіб оцінки якості освіти. М. Гузаїров, І. Єлісеєв, А. Сапронов розглядають моніторинг як інформаційну основу в системі оцінювання й управління якістю освіти на регіональному рівні, а І. Вавілова, Л. Виноградова, С. Горбатков, В. Лукманов, Т. Маркова, Н. Нікітін, Г. Скок – на рівні навчального закладу, педагога, студента.

Методологічні й теоретичні проблеми моніторингу розглядаються в працях І. Герасимова, Т. Заславської, Ю. Левади, О. Майорова, Н. Пішулина, А. Савельєва, Н. Селезньової, А. Субетто, Р. Шишова, А. Харківська та ін.

Основні ідеї теорії і практики професійного виховання майбутніх педагогів представлені у дослідженнях Є. Білозерцева, Б. Вульфома, М. Ларіної, В. Мезінова, А. Пашкова, О. Репринцева, В. Сластьоніна, О. Ходусова та ін. Праці цих авторів пропонують цілісний погляд на методологію професійного виховання майбутнього педагога, його мету та цінності, сутність, зміст і організацію.

Мета статті – проаналізувати теоретико-методологічні основи організації моніторингу професійного виховання студентів педагогічних ВНЗ I–II рівнів акредитації.

Виклад основного матеріалу. Професійне виховання майбутніх педагогів – це цілеспрямований і керований процес, метою і основним результатом якого є професійна вихованість студентів, що реалізується в єдності трьох його компонентів – когнітивного, емоційного і дієво-практичного [5]. В основі професійної вихованості лежить морально-естетичне ставлення майбутнього вчителя до дійсності, до реалій повсякденного соціального і професійного буття педагога. Ставлення виражає міру духовного багатства майбутнього фахівця, ступінь його соціальної активності, його установку на творення краси і добра, на принесення соціальної користі, здатність тонко відчувати і приймати світ. У розумінні природи професійної вихованості надзвичайно важлива спрямованість педагога до перетворення, вдосконалення світу, і в першу чергу – людини майбутнього. Соціальна активність, початкова творчість, установка на соціальну користь – ключовий момент у розумінні сутності професійної вихованості педагога. Вихованість разом з освіченістю – рівнем загальних і професійних знань, активністю у їх безперервному поповненні, бажанням і вмінням самоосвіти – служать основою майстерності майбутнього фахівця [3].

Виходячи з позиції студента, професійна вихованість як показник професійної майстерності визначає вчинки особистості, логіку і мотиви її взаємодії з навколишнім світом, і в першу чергу – з іншими людьми.

Професійне виховання майбутнього педагога характеризується дослідниками як різнобічний розвиток особистості студента, розкриття його творчого, особистісного, духовного потенціалів, набуття майбутнім фахівцем вміння самостійно і критично мислити, знаходити раціональні шляхи вирішення нагальних проблем, застосовувати отримані знання в нових умовах, які постійно змінюються [1]. Формування такого потенціалу у майбутніх педагогів – ідеал, до якого повинен прагнути кожен педагогічний ВНЗ. Подібний розвиток педагога забезпечить його множинним інструментарієм для формування його майбутніх вихованців. Але для цього необхідні додаткові знання, які збагачують світогляд, розуміння реалій сучасної дійсності, високий рівень загальної і професійної культури, важливі соціокультурні та комунікативні вміння та навички, що дозволяють говорити про ефективний особистісний розвиток – про професійну вихованість студентів.

Процес професійно-особистісного розвитку майбутнього педагога у ВНЗ I–II рівнів акредитації залежить від безлічі факторів, що визначають кінцевий результат освітнього процесу – професійну вихованість майбутнього педагога.

Моніторинг професійного виховання майбутніх педагогів – процес, орієнтований на діагностику стану професійної вихованості студентів, аналіз її

динаміки, інтерпретацію тенденцій в її розвитку, забезпечення всіх зацікавлених суб'єктів виховного процесу педагогічного ВНЗ (керівників ВНЗ, заступника директора з виховної роботи, завідувачів відділень, керівників груп та ін.) статистико-аналітичною інформацією, зібраною за допомогою комп'ютерного тесту-опитувальника і зберігається в комп'ютерній базі даних [2].

Така інформація дозволяє здійснювати опосередковані вимірювання певних параметрів процесу професійного виховання майбутніх педагогів, обґрунтовано ставити виховні завдання, визначати найбільш ефективні зміст, форми та методи виховання, а також цілеспрямовано моделювати умови професійно-особистісного розвитку студентів в освітньому процесі ВНЗ.

Моніторинг професійного виховання майбутніх педагогів містить елементи динамічного моніторингу (його мета – найбільш ефективне управління освітнім і виховним процесами ВНЗ I–II рівнів акредитації для досягнення бажаного рівня професійної вихованості спеціалістів), конкурентного моніторингу (порівняння груп різних відділень, визначення характеру і результатів впливу на них виховного середовища ВНЗ), порівняльного моніторингу (використання отриманих даних для порівняння виховних впливів на студентство у цілому, на окремі його частини – відділення, курс, група), базового моніторингу (його мета – виявлення нових компонентів аналізу професійної вихованості студентів) [4].

Основні етапи моніторингу професійного виховання майбутнього педагога передбачають: створення програми моніторингу професійної вихованості; визначення об'єктів моніторингу; розробка інструментів збору і аналізу матеріалу; збір матеріалу та його узагальнення; прийняття управлінських рішень, покликаних підвищити ефективність освітнього процесу ВНЗ I–II рівнів акредитації.

Моніторинг педагогічної освіти має можливість контролювати в режимі реального часу зміни рівнів підготовки майбутніх педагогів, класифікувати на основі отриманих даних студентські групи за різними ознаками ("прояву" основних параметрів і критеріїв професійної вихованості); фіксувати ставлення майбутніх фахівців до навколишнього середовища (професійного, соціального, культурного та ін.); відтворювати отримані в результаті моніторингу дані в статистичних і аналітичних звітах, легко аналізувати й приймати обґрунтовані рішення щодо управління навчальним процесом у вищому навчальному закладі, максимально обґрунтовано обирати мету, планувати завдання, зміст, форми, методи та умови організації виховного процесу, коректувати позицію різних суб'єктів професійно-особистісного розвитку майбутніх педагогів у ВНЗ.

Реалізація моніторингу неможлива без використання сучасних комп'ютерних технологій, що забезпечує збільшення швидкості і покращення якості збору, аналізу та управління освітнім процесом ВНЗ.

Вимоги до проведення ефективного моніторингу професійного виховання педагогів: організаційно-педагогічні (пов'язані з організацією та проведенням моніторингу, аналізом та використанням отриманої дослідницької інформації); соціально-педагогічні (пов'язані з формуванням позитивного ставлення до моніторингових досліджень з боку суб'єктів та об'єктів професійного виховання, з успішною реалізацією елементів конкурентного і порівняльного моніторингу); психолого-педагогічні (за умови яких стає можливим отримати найбільш повну та правдиву інформацію про реальну ефективність процесу професійного виховання студентів, стверджувати про ефективність виховної діяльності різних суб'єктів освітнього процесу ВНЗ).

Базові принципи моніторингу якості виховання, які водночас служать критеріями оцінювання його якості: перспективність, тобто спрямованість дослідження на розв'язання актуальних завдань виховання і особистісного розвитку студентів; гуманізм, зміст якого – повага до особистості, довіра, позитивний емоційний мікроклімат та атмосфера доброзичливості, гарантії невикористання результатів досліджень для вчинення будь-яких репресивних дій; об'єктивність, зокрема достовірність одержаної інформації, технології її обробки, які виключають суб'єктивний вплив та враховують усі результати, рівність умов для учасників дослідження; узгодженість нормативно-правового, організаційного та науково-методичного забезпечення досліджень; комплексність, безперервність і тривалість спостережень; своєчасність отримання, обробки та оцінки дослідженої

інформації; рефлексія, що проявляється в аналізі та оцінці отриманих результатів на всіх рівнях управління, здійсненні самооцінки і самоконтролю; відкритість, а значить, доступність узагальнених результатів досліджень для студентських спільнот, органів управління.

Важливою умовою ефективності моніторингу є відповідність його проведення вимогам культури оцінки, яку характеризують: наявність чітких критеріїв, розробка процедури оцінювання, наявність кваліфікованих експертів, розробка форм фіксації інформації у ході моніторингу, розробка тимчасових характеристик оцінки, зв'язок з системою прийняття управлінських рішень.

Висновки. Практика сучасної вищої освіти, звернення до професійної освіти майбутніх педагогів є серйозною соціально-педагогічною проблемою. З одного боку, соціокультурний розвиток суспільства, розвиток вищої освіти вимагає постійного підвищення ефективності професійної підготовки педагогічних кадрів, а з іншого – реальний рівень такої підготовки є низьким і не відповідає запитам і вимогам суспільства. Результатом процесу професійного виховання студентів у ВНЗ є вихованість майбутніх педагогів, яка виявляється в інтелегентності, високому рівні соціальної активності особистості, її морально-етичному ставленні до дійсності. В основі такого ставлення майбутнього спеціаліста до навколишнього світу лежить система його цінностей, розуміння своєї значущості у житті суспільства.

Теоретико-методологічні основи моніторингу професійного виховання пояснюють його сутність й особливості, визначають місце в управлінні навчальним закладом, мотивують його напрямок і зміст, визначають технологічні основи. Однак подальшої розробки потребують проблеми визначення суб'єктів моніторингу, теоретичні моделі діяльності випускників, на яких слід орієнтувати моніторинг, визначення шляхів реалізації висновків і рішень, прийнятих у результаті моніторингу.

Література

1. Долинська Л. Професійно-педагогічна спрямованість особистості майбутнього вчителя як показник рівня сформованості його особистісної зрілості / Л. Долинська, О. Темрук // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2005. – № 7 (31). – С. 207–212.
2. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / за заг. ред. О. І. Локшиної. – К. : К.І.С., 2004. – 128 с.
3. Рибалко Л. Основи педагогічної майстерності. Вступ до вчительської професії : навч.-метод. посіб. для вищих навч. пед. закл. / Л. Рибалко, Л. Пасько ; за ред. проф. С. Золотухіної. – Х., 2004. – 99 с.
4. Харківська А. А. Теоретичні і методичні засади управління інноваційним розвитком вищого навчального закладу : дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.06 "Теорія та методика управління освітою" / Харківська А. А. – Луганськ, 2012. – 596 с.
5. Якушева С. Основы педагогического мастерства / С. Якушева. – М. : Академия, 2008. – 256 с.